

2013

Uddannelse er en helt central del af det moderne ungdomsliv, men en del unge har svært ved at "tage sig sammen", og resultatet er ofte problemer med fravær, frafald og skoletræthed. Mange undervisere kæmper derfor med at motivere og engagere de unge.

I denne bog belyser 12 eksperter unges motivation for læring og uddannelse set i lyset af de brydninger og forandringer, der præger samtiden, uddannelsesverdenen og ungdomslivet i dag. Eksperterne opstiller endvidere en række anbefalinger til, hvordan vi kan understøtte unges motivation for læring og uddannelse.

Bogens kapitler bygger på interview med:

- Einar M. Skaalvik · Knud Illeris · Harriet Blerrum Nielsen
- Birgitte Holm Sørensen · Lene Tanggaard · Diane Reay
- Gert Blesta · Ulla Ambrosius Madsen · Mats Trondman
- Estrid Sørensen · Katrin Hjort · Ove Kaj Pedersen

Unge motivation og læring henvider sig til studerende, undervisere, praktikere på efteruddannelse samt politiske beslutningstagere og alle andre, der teoretisk og praktisk beskæftiger sig med unges liv og ungdomssociologi.

Udgivelsen er et led i Center for Ungdomsforskningss forskningsprojekt "Unge lyst til læring". Det samlede forskningsprojekt er støttet af EGMONT Fonden

Fonden

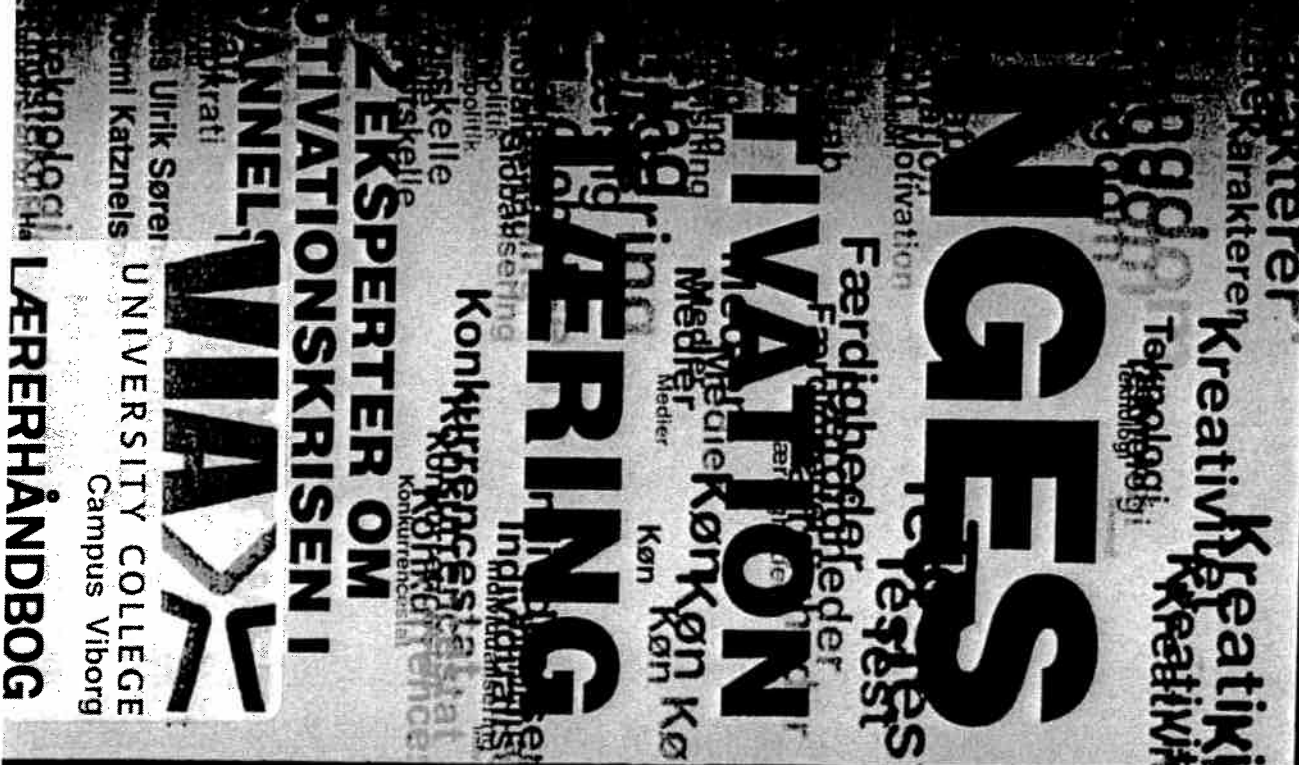
VIA University College, Biblioteket

Campus Viborg

4864582287

9 780074 486458

UNIVERSITY COLLEGE
Campus Viborg
LÆRERHÅNDBOG

2 Læringsmiljø skal skabes – motivation skal findes

Man støtter den enkelte bedst ved at støtte det fælles læringsmiljø, men den omsigterbende individualisering truer i disse år fællesskaberne i uddannelsessystemet. Det går især ud over de svageste, fortæller professor emeritus Knud Illeris. Han ønsker et opgør med uddannelsespolitikkers individualiserede test og incitamenter, der skal give den enkelte motivation til at uddanne sig. For motivation er ikke noget, der skal skabes udefra. Det er noget, der i relation til læringsindholdet skal findes i elevernes livssituation, identitetsdannelse og problemverden.

Knud Illeris er professor emeritus ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) på Aarhus Universitet. Han blev mag.art. i psykologi ved Københavns Universitet i 1974. I 1972-2005 var han ansat ved Roskilde Universitetscenter, fra 1995 som professor i uddannelsesforskning, og i 2005-2009 som professor i livslang læring ved Danmarks Pædagogiske Universitets-skole. I 2005 blev Knud Illeris aeresprofessor på Colombia University i New York, i 2006 blev han optaget i The International Adult Education Hall of Fame, og i 2010 modtog han den hollandske Chris Argyris Award of Organizational Learning.

Knud Illeris har spillet en vigtig rolle i udviklingen af projektarbejde som pædagogisk arbejdsform og har i øvrigt arbejdet med læring og udvikling, især på ungdoms- og voksenuddannelserne og i arbejdslivet. Han har desuden udviklet en bredt dækkende og internationalt anerkendt teoretisk forståelse af læring, læreprocesser og læringsbarrierer.

Knud Illeris' bøger og artikler er udkommet i store oplag både på dansk og mange andre sprog. Hans foredragsvirksomhed omfatter talrige danske uddannelsesinstitutioner, organisationer mv. og i alt 28 lande i seks verdensdele.

52

Identitetsproblematikken

Du er kendt for din forskning i motivation og læring, men har i en årrække ligeledes været tilknyttet Center for Ungdomsforskning. Hvilke kendetegn vil du hæfte på nutidens ungdomsliv?

”De seneste årtier har identitetsproblematikken udviklet sig dramatisk. Man bliver ikke længere murer, fordi ens far var murer. I dag forventes unge at skabe deres identitet gennem en lang række valg, de selv træffer. Man skal fx træffe sine personlige valg om elementære forhold som uddannelse, seksualitet, børn, bolig, politik og religion, foruden en endeløs række af forbrugsvalg.

Desuden ligger det i luften, at der helst skal være nogle områder, hvor man er særligt engageret eller profileret. Det kan være en interesse eller en lidenskab, man følger eller udmærker sig ved, og som kan være med til at gøre en til noget særligt. Det er dog ikke ligegyldigt, hvad det er. Man har svært ved at klare sig i dag, hvis ikke man tager højde for, hvad der opfattes som smart eller rigtigt, hvilket kan være ganske udfordrende, da mode og tendenser er under konstant forandring. Samtidig er det grundlæggende for identitetsvalgene, hvad man selv synes er vigtigt, og det må man så finde ud af.

Det er virkelig krævende at være ung i dag, fordi man selv skal træffe alle disse valg og bære konsekvenserne af dem. Når man vælger forkert, må man tage det på sig og vælge om igen. Det gør de unge så, men det skaber et betydeligt pres på dem.”

Op mod 25 procent klarer ikke presset

Hvordan håndterer de unge dette pres?

"Der er omkring 25 procent af de unge, som forholder sig ret afslappet til det. De træffer de nødvendige valg og gør, som det forventes af dem, og hvis de ikke gør det, har de som regel en god grund til at lade være. Jeg er ikke så optaget af denne gruppe af unge - de klarer sig nok.

• Så er der en stor mellemgruppe på omkring 50 procent, hvor identitetsproblematikken fylder rigtig meget. De unge i denne gruppe engagerer sig meget i identitetsvalgene, som de klarer mere eller mindre godt. Men de kommer trods alt igennem og får i løbet af ungdomsårene anbragt sig selv på en hylde, der fungerer for dem - både i forhold til deres tilværelse som helhed, arbejdsituation, sociale liv, parforhold, boligsituation osv.

Og så er der op mod 25 procent, som ikke kan klare presset, usikkerheden og selvtrængigheden. Selv om vi i mere end 30 år har gjort alt for at nedbringe antallet, ser gruppen ud til at være i vækst i disse år. En del af disse unge kommer fra et belastet socialt miljø, men også tosprogede unge er stærkt repræsenteret. Det skyldes blandt andet, at identitetsproblematikken er særligt udfordrende for de tosprogede unge, hvis de ikke kan holde de to identiteter adskilt".

Drengekultur svækker drengene

I disse år taler vi om "taberdreng", så køn har vel også en betydning for, hvor godt de unge klarer valgene?

54 Unges motivation og læring

"Kønsproblematikken er yderst kompliceret. På den ene side er det uomgængeligt, at pigerne klarer sig bedst i uddannelsessystemet. På den anden side ser vi, at de unge mænd overhaler de unge kvinder på arbejdsmarkedet, og når det drejer sig om bestyrelser, udgør kvinderne blot en lille minoritet.

Jeg hører ikke til dem, der mener, at mænd og kvinder er ens, men der er ingen tvivl om, at de nævnte forhold i høj grad er samfundsskabte: I begyndelsen favoriserer samfundet pigerne, mens mændene favoriseres i voksenalvret. Det er at gå for vidt at sige, at skolen er indrettet til piger. Men pigerne har lettere ved at imødekomme de krav, der stilles i skolen, mens drengene oftere kommer i modsætning til skolen. Den mere kontante drenge- og mandekultur svækker således umiddelbart drengene i uddannelsessystemet - men giver nogle fordele senere hen".

Fællesskab vigtigt for individet

Hvad kan uddannelsessystemet gøre for at hjælpe de unge, der har svært ved at håndtere udfordringerne i ungdomslivet, og som også har svært ved at imødekomme kravene i skolen?

"Der er ingen tvivl om, at den dramatiske udvikling af identitetsproblematikken, som vi har været vidne til de seneste årtier, hænger sammen med den individualisering af samfundet, som bl.a. er beskrevet af sociologer og psykologer som Anthony Giddens, Zygmunt Bauman og Thomas Ziehe.

Det rejser et pædagogisk og læringsmæssigt spørgsmål om, hvilken rolle uddannelsessystemet skal spille i forhold

2 Læringsmiljø skal skabes - motivation skal findes 55

til individualiseringen: Om uddannelsessystemet skal understøtte individualiseringen og således rette fokus og støtteforanstaltninger mod den enkelte, eller om det i højere grad skal rette fokus mod fællesskabet?

Og det spørgsmål er let at svare på – det er et både-og: Man støtter generelt den enkelte bedst ved at understøtte det fælles læringsmiljø. I en klasse, hvor læringsmiljøet og fællesskabet fungerer godt, er det generelle læringsniveau således typisk højere end i klasser, der fungerer mindre godt. Det kan godt være, det ikke spiller den store rolle for de allerdygtigste i klassen, men det har meget stor betydning for dem, der har de største læringsmæssige problemer.”

Uddannelsessystemet understøtter individualiseringen

“Desværre er der en tilbøjelighed til, at uddannelsessystemet understøtter individualiseringen. Både i de ordninger, der skabes administrativt, og i de måder, systemet fungerer på i praksis. Det er ikke svært at komme med eksempler på, hvordan uddannelsessystemet udpeger den enkelte og fremtvinger individualiserende valg situationer – tænkt fx på den udbredte brug af individuelle læreplaner og test.

Vi kan ikke komme uden om individualiteten. Skolen skal både rumme elementer, der samler og skaber fællesskab, og have plads til individualitet og forskellighed. Men aktuelt stiller muligheden for individualitet og forskellighed. Men aktuelt stiller Alligevel står fællesskabet fortsat relativt stærkt i den danske folkeskole. Især i de mindre klasser er individualiseringen ikke slået så stærkt igennem, som den er i mange af de lande, vi sammenligner os med. Der til har det store flertal af folke-

56 Unges motivation og læring

skolelærere været for rodfæstede i den mere fællesskabsorienterede danske skoletradition.

Men denne tradition er i dag oppe imod stærke kræfter og logikker, som trækker folkeskolen i en anden retning. Eksempelvis omsættes gode placeringer i de individuelle test i mange kommuner i lønstillæg til skolelederne. Men også forældrene er tilbøjelige til at trække i en individualiserende retning. De er i stigende grad optaget af, at deres børn skal klare sig i konkurrencesamfundet, og det er de færreste forældre, der kan hæve sig op og sige: ‘Det er bedst for min lille Anton, hvis hans klasse fungerer godt’. De er i stedet tilbøjelige til at fokusere på, hvordan læreren skal fokusere på Anton.

Jeg går bestemt ind for forældreindflydelse, men der er aktuelt en tendens til, at den besværliggør lærenes mulighed for at skabe helhed og sammenhæng i klassen, selv om det er gavnligt for de allerfleste og kun i få tilfælde har en negativ indvirkning på den enkelte.”

Individualisering på ungdomsuddannelserne

Hvordan er situationen på ungdomsuddannelserne?

“Erhvervsuddannelserne har en meget individualiseret opbygning, og da mange af eleverne falder fra, og lærerne følger sig kraftigt udfordret, er der grund til at tro, at man her vil tage et opgør med individualiseringen, i hvert fald i dens nuværende form. På gymnasierne derimod peger den traditionelle faglighed i højere grad mod opsplitning og individualisering. De fleste gymnasielejere er dybt engagerede i deres fag, de vil helst undervise på et højt fagligt niveau, og

2 Læringsmiljø skal skabes – motivation skal findes 57

de kommer dermed let til at orientere sig mod de mest engagerede elever. Det befordrer ofte en individualisering, og at eleverne koncentrerer sig om bestemte fag.

Set fra et elevperspektiv er det meget at have seks forskellige fag på en dag, og kun de færreste magter at engagere sig hele tiden. Spørgsmålet er, om man ikke burde tænke hele gymnasieskolen forfra? Man kan udforme en treårig ungdomsuddannelse, som er både ahnendannende, akademisk orienteret og studieforbredende, på mange forskellige måder. For eleverne er helheden det vigtigste, men i det eksisterende gymnasium står fagene overvejende enkeltvis ved siden af hinanden. Sådan behøver det imidlertid ikke nødvendigvis at være.

Men er fagene ikke grundstammen i gymnastier?

“Sådan ser mange gymnasielærere på det. For dem er udgangspunktet det faglige indhold i deres egne fag. Det er også både rimeligt og nødvendigt et stykke hen ad vejen. Men samtidig rejser det et spørgsmål om motivation, for hvis man fokuserer for ensidigt på stoffet og mister blikket for dem, der skal lære, kommer det let til at knibe med motivationen. Motivation kræver, at det indhold, man arbejder med, kan sættes i forbindelse med noget, som eleverne kan forbinde med deres egen livssituation og identitetsudvikling – at de kan se en mening med det, der rækker ud over, at det bare er noget, der skal læres”.

Motivation skal findes der, hvor eleverne er

Siger du hermed, at motivation er noget, som findes inden i den enkelte?

“Der findes to tilgange til motivation, som er delvist overlappende, men som i praksis alligevel er ret forskellige. I den ene betragtes motivation som en interesse eller et potentiale hos individet, noget, der har betydning for den enkelte, og som kan udfoldes i relation til noget andet, så der opstår en bredere forståelse.

Den anden tilgang anskuer i højere grad motivation som noget, der skal skabes – på den måde, at læreren skal motivere eleverne til at lære et bestemt stof. I denne tilgang bliver eleverne grundlæggende til objekter for stoffet. Det er stoffet, der drejer sig om, og uanset om eleverne kan forstå og identificere sig med, hvad det skal bruges til, så skal de lære det, og det er så lærerens opgave at motivere dem til det.

For mig flyder de to tilgange sammen. Det faglige indhold er vigtigt, men det handler om at finde en vinkel på det faglige indhold, som eleverne kan relatere til deres egen virkelighed. Jeg bruger derfor ikke udtrykket ‘at motivere eleverne’. Det er helt grundlæggende for mig, at motivation er noget, der skal findes i elevernes situation og interesser – ikke noget, der skal skabes hos dem”.

Indre og ydre motivation

Men hvad er det, man skal lede efter?

"Man skal lede efter det, eleverne har en interesse i, kan engagerer sig i og kan finde sig selv i. Det afgørende er, at det er noget, eleverne kan forbinde med deres aktuelle situation og deres fremtidsforstillinger – noget, de oplever har en betydning for dem, typisk noget, der er relevant for nogle af de mange valg, de ved, de skal tage for at komme videre og blive voksne.

Man må prøve at tænke igennem, hvordan man kan gå bag om alt det, som ungdomsindustrien og massemedierne hele tiden stiller de unge over for. Det drejer sig om – i de enkelte fag eller tværfagligt – at finde indgange, der relaterer sig til de unges livssituation og de udfordringer, de står over for. Det er der, den holdbare motivation kan findes, og den væsentlige læring kan etableres.

Man skal dog ikke afvise, at ydre motivationsfaktorer også kan have en væsentlig betydning for læringen. Et alment eksempel kan være kørekortet: Mange synes, at det er dødsstygt at tage køretimer og gå til teori, men gør det alligevel i tilstrækkeligt omfang til, at de kan få kørekortet. Tilsvarende kan det være en bæredygtig motivation, hvis man gerne vil have det karaktergennemsnit, der er nødvendigt for at komme ind på et bestemt studium.

Sådanne ydre motivationsfaktorer er i tråd med den aktuelle uddannelsespolitik, hvor man er meget optaget af incitamenter. Man arbejder fx på at finde incitamenter, der kan gøre eleverne motiverede for lige præcis de uddannelser, vi som samfund gerne vil have, at de vælger. Det fungerer til

60. Unges motivation og læring

en vis grad i praksis, men det præger ikke identitetsdannelsen indholdsmæssigt og giver derfor heller ikke læringen den dybde, som motivation indel fra kan give".

Oldtidskundskab med relevans

Men hvis man fx underviser i et fag på gymnasiet, hvordan tager man så udgangspunkt i elevernes engagement og interesse uden at give køb på selve faget?

"Lad mig give dig et eksempel: For et stykke tid siden deltog jeg i et arrangement for nogle gymnasielærere et sted i, hvad vi kalder Udkansdanmark. I kaffe pausen kom jeg til at sidde ved et bord med tre lærere fra tre forskellige gymnasier. De underviste alle i oldtidskundskab, som er et obligatorisk fag i gymnasiet, og som eleverne ofte elsker at hade. Oldtidskundskabslærerne er m.a.o. oppe imod en massiv motivationsbarriere.

Nogle elever engagerer sig godt nok i faget, fordi karakteren i oldtidskundskab tæller lige så meget som karaktererne i andre fag, og det kræver mindre arbejde at score en høj karakter i oldtidskundskab. Det var de tre lærere naturligvis godt klar over, men de ville gerne bygge deres undervisning på en mere holdbar motivation. Derfor var de nu i gang med et projekt, der gik ud på at få eleverne til at engagere sig i faget – frem for i karakteren. De havde startet med at foretage en systematisk gennemgang af pensumbestemmelserne for oldtidskundskab for at finde ud af, hvad der lå af elementer, som kunne have relevans for elevernes livssituation i nutidens Danmark. Og de blev ægte overraskede over, hvor mange muligheder faget

egentlig rummede for at skabe en sådan relevans, fx i form af sammenstillinger mellem ungdommens situation dengang og nu, og hvad der lå bag ved de forskellige situationer.

Udgangspunktet for at lykkes med sådanne processer er, at man som lærer ved, hvad eleverne interesserer sig for og er engagerede i – og at man i det hele taget kender deres livssituation. Og det gjorde disse tre yngre lærere åbenbart, for resultatet havde hurtigt vist sig både i form af en klar stigning i engagementet fra elevernes side og i bedre karakterer til eksamen”.

Interessen i identitetsudvikling

Men ellers kan man vel spørge eleverne selv, hvad de interesserer sig for?

”Hvis man spørger eleverne direkte, risikerer man at få nogle svar, der handler om, hvad der lige er oppe i tiden eller fremme i medierne. Derfor skal man være klar over, at eleverne langtfra selv umiddelbart ved, hvad det er, de reelt er motiverede for. For det er hverken computerspil eller det, der stod på forsiden af B.T. i går. Selvfølgelig har eleverne en vis viden om deres interesser, men de er som regel kun bevidste om de øverste lag af deres samlede interessefelt, om det, der lige er aktuelt og in.

Det, som jeg er kommet frem til gennem mange års forskning og udviklingsarbejde, er, at elevernes interesser dybest set er knyttet til deres identitetsudvikling. Disse interesser finder man ikke frem til ved at spørge direkte. Man må i stedet gå i dialog med eleverne og forsøge at forstå, på hvilke

62 Unges motivation og læring

områder de er ved at udvikle sig, og hvad denne udvikling består i. Er de fx i gang med at finde en livsfilosofi, et politisk eller religiøst ståsted? Har de opdaget noget, de oplever som særligt rart, eller som bringer dem særlig lyst? Hvor er de henne i deres løstrelses- og selvstændigheds-processer? Er de i gang med at flytte hjemmefra eller tage andre skridt væk fra forældrene?

De tre oldtidskundskabslærere, jeg fortalte om, fandt eksempelvis ud af, at det vakte genklang hos eleverne, hvis man satte fokus på spørgsmål som: Hvilke problemer havde oldtidens unge i løbet af deres voksenalder? Hvordan er det beskrevet, og hvad kan vi lære af disse beskrivelser? Er der nogen ligheder eller kontraster i forhold til vores tid, og hvad kan vi lære af dette?

Det var selvfølgelig ikke alle de spørgsmål og emner, de fandt frem til, som vakte lige stor genklang blandt eleverne. Men deres arbejde med at gøre faget relevant for eleverne betød, at flere af eleverne blev interesserede og engagerede i undervisningen. Desuden fik lærerne selv en oplevelse af, at undervisningen blev meget sjovere – og det er jo heller ikke uvæsentligt, for en engageret lærer er også bedre til at engagere eleverne”.

Relevans og matematik

Er det muligt at finde noget i alle fag, fx matematik, der kan opleves som relevant af eleverne?

”Ja, principielt set, selv om matematikken faktisk udgør et særligt problem, fordi den i princippet er abstrakt og derfor

kun har indirekte forbindelse til elevernes situation. Men der er klart nok dele af matematikken, som eleverne kan se, at de kan have interesse i – også selv om de ikke har planer om at blive ingeniører, økonomer eller noget tilsvarende.

Når man anvender termen 'matematik' i relation til folkeskolen, snakker man i virkeligheden ofte kun om, hvad der i gamle dage hed regning – matematikken starter først rigtig, når man begynder at skrive 'x'. Men regning har vi faktisk alle sammen en interesse i at lære, og det forstår eleverne i de små klasser som regel også meget godt, for de oplever ret hurtigt, at de får nogle redskaber, de kan bruge i deres hverdag.

Der er også dele af den videregående matematik, der har en bred relevans. Hvis man ser i dagens avis, er der meget af indholdet, der forudsætter matematisk forståelse – fx er der omfattende økonomiske beregninger i politiske sammenhænge. Men der er en tendens til, at skolematematikken netop fastholder det abstrakte, den 'rene' matematik, og kun i ringe grad knytter an til de forskellige anvendelser af matematikken i praksis. Og det er her, kæden hopper af for en stor del af eleverne. Ren logik kan være smukt for dem, der forstår det. Men hvis man ikke kan se, hvad man skal med det, kommer det let til at knibe, både med motivationen og forståelsen².

Heldagsskolen

Du argumenterer for, at vi bør tænke relevans frem for fag. Hvordan passer den tanke med de aktuelle udviklinger inden for uddannelsessystemet?

64 Unges motivation og læring

"Det er afgørende, at vi får gjort op med skematænkningen og den opsplittede hverdag. Vi bliver nødt til at tænke ud over konceptet én lærer, én klasse, én time, ét fag.

Jeg støtter derfor grundlæggende heldagsskolen, om end jeg gerne så en heldagsskole, hvor ordet 'skole' i gammeldags forstand slet ikke skulle indgå. En heldagsskole med otte timer i otte forskellige fag vil være utålelig. Jeg tænker snarere en heldagsskole som et sted, hvor leg og læring tænkes sammen i nye mønstre, hvor der fx er langt mere leg og bevægelse, og hvor man også i betydeligt omfang kommer uden for skolen og ud i det samfund, som skolen er en del af.

I sådan en heldagsskole vil pædagoger og lærere indgå på lige fod med hinanden, og der vil være store overlap mellem de opgaver, de vil skulle påtage sig. Så jeg vil faktisk gå et skridt længere, end politikerne lægger op til. Selv om der bliver mere 'skoletid', kan der godt blive mindre 'skole' i traditionel forstand³.

Tænk på de sidste 25 procent

Kritikerne af heldagsskolen peger på, at der vil ske en kolonisering af børns og unges fritid, der bliver underlagt et tvangs- og pligtregime.

"I dag er der uendelig mange børn, der bruger uendelig meget tid på aktiviteter, der bare er underholdende, eller på direkte negative ting, fx når de spiller computerspil, eller når de indgår i kriminelle miljøer.

Det kan godt være, at nogle få privilegerede børn med superforældre og masser af hobbyer og fritidsaktiviteter vil opleve heldagsskolen som en begrænsning. Men for det før-

² Læringsmiljø skal skabes – motivation skal findes 65

ste er der stadig masser af tid tilbage, og for det andet er det ikke dem, der er problemet – de skal nok klare sig. Dem, jeg primært tænker på, er de op mod 25 procent med vanskeligheder, som jeg talte om tidligere. De vil kunne få store fordele gennem heldagsskolen – i hvert fald, hvis den bliver tilrettelagt ud fra et helhedsperspektiv som et sted, hvor det er godt at være barn, og ikke bare som et sted, der skal give bedre resultater i PISA-testene.”

Den største udfordring

At fastholde helheden og fællesskabet i uddannelsessystemet i forhold til den individualisering og opsplitning, som præger hele samfundslivet. Man støtter den enkelte bedst ved at støtte fællesskabet og helheden, men dette trues voldsomt af vores konstante fokus på individet.

Blik på motivation

Motivation er et potentiale hos den enkelte, som udfoldes i relation til noget andet, fx et fagligt stof. Motivation skal findes – ikke skabes. Og man finder den ved at lede efter det, eleverne er 'ægte' interesserede og engagerede i, selv om de ikke altid selv kan udpege det. Det drejer sig typisk om det, der er relevant i forhold til deres identitetsudvikling.

Anbefalinger

- **Heldagsskole.** Lav en heldags-institutionaliseret hverdag, hvor der gøres op med konceptet én lærer, én klasse, én time, ét fag, og hvor leg, læring og andre aktiviteter i stedet tænkes sammen i nye mønstre.
- **Prioriter fællesskabet.** Nedton brugen af individuelle løsningsplaner og test, og understøt i stedet det fælles læringsmiljø i klassen. Det er både afgørende for de elever, der klarer sig dårligst, og for læringsniveauet i det hele taget.
- **Anerkend den ægte motivation.** Man kan nå et stykke vej med ydre motivationsfaktorer og incitamenter, men læringen stimuleres bedst, hvis den er relateret til forhold, der har betydning for elevernes livssituation og fremtid, og dette er forstået og accepteret af eleverne.
- **Bidrag positivt til identitetsudviklingen.** Afsøg der faglige indhold med henblik på at finde elementer og indfaldsvinkler, som er relevante for elevernes identitetsudvikling, så vil deres lyst og interesse blive aktualiseret.

Dette kapitel og det tilgrundsiggende interview er udarbejdet af: Niels Ulrik Sørensen, Tyld Mette Juul, Noemi Katznelson og Camilla Hufters.

Litteratur

- Illeris, K. (2006). *Læring*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Illeris, K., Katznelson, N., Nielsen, J.C., Simonsen, B. & Sørensen, N.U. (2009): *Ungdomsliv – mellem individualisering og standardisering*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.